

Afetlerle Mücadelede Ekonominin Yeri ve Rolü: Finans Sektörüne Özel Bir Atıfla Devlet, Piyasa ve Toplumsal Dayanıklılık

Şerafettin Okan Yayla¹

Özet

Bu çalışma, afetlerle mücadelede ekonominin yerini ve rolünü, özellikle finans sektörüne yapılan vurgu ile incelemektedir. Temel iddia şudur: Afetlerle etkili mücadele yalnızca teknik müdahale meselesi değil, aynı zamanda kaynak tahsisi, risk paylaşımı, kurumsal kapasite ve finansman meselesidir. Afet öncesi, afet esnası ve afet sonrası ayrımı içinde devletin, sivil toplumun ve piyasa kurumlarının görevleri yeniden düşünülmelidir. Çalışma, devleti dışlayan anarko-kapitalist yaklaşımın gerçekçi olmadığını, her şeyi devlete bırakan aşırı devletçi yaklaşımın ise verimsizlik ve despotizm riski taşıdığını savunmaktadır. Sigorta sektörü riskin toplumsallaştırılması bakımından, bankacılık sektörü ise dayanıklı yatırım ve yeniden inşa finansmanı bakımından merkezi önemdedir.

1. Giriş

Doğal afetler, insan topluluklarının tarih boyunca karşılaştığı en temel ve en sürekli tehlikelerden biridir. Depremler, seller, kuraklıklar, tsunamiler, fırtınalar, yangınlar ve benzeri olaylar kimi zaman çok kısa süre içinde çok büyük can ve mal kaybına yol açmış kimi zaman da ekonomik ve toplumsal yapıları uzun yıllar boyunca etkilemiştir. Bu sebeple afetler yalnızca jeolojik, meteorolojik veya coğrafi olaylar olarak görülemez; iktisadî, toplumsal ve kurumsal bir olaydır çünkü insanları öldürür, mülkü tahrip eder, üretimi durdurur, ticaret zincirlerini bozar ve kamu hizmetleri üzerinde büyük baskı yaratır (Cavallo & Noy, 2011; Hallegatte vd., 2019).

Tarih boyunca büyük yıkımlara neden olan afetler, insanlığın afet karşısındaki çaresizliği olduğu kadar risk azaltma ve dayanıklılık üretme çabalarını da şekillendirmiştir ancak çağımızın ayırt edici özelliği, afetlerin artık daha yoğun

1 Dr., T. Halk Bankası A.Ş., serafettinokanyayla@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8482-1575

nüfusun, daha pahalı alt yapıların, daha karmaşık tedarik zincirlerinin ve çok daha büyük sermaye birikimlerinin bulunduğu alanlarda gerçekleşmesidir. Bu nedenle doğal olayların fiziksel şiddeti aynı kalsa bile ekonomik maliyeti ve toplumsal etkisi çok daha ağır hale gelebilmektedir (World Bank, 2024a; World Meteorological Organization [WMO], 2024). Söz konusu bu mekansal hassasiyet, afetlerin sadece sonuçlarını değil, küresel risk dinamikleriyle olan bağını da derinleştirmektedir.

Nitekim modern dünyada tehlikenin boyutunu büyüten tek unsur fiziki varlıkların yoğunlaşması değildir; iklim değişikliği, düzensiz kentleşme ve riskli bölgelerdeki yoğun nüfus artışı, afetlerin önümüzdeki yıllarda daha sık meydana gelmesine ya da daha yıkıcı bir surete bürünmesine zemin hazırlamaktadır. Dünya Meteoroloji Örgütü 2024 yılının kayıtlardaki en sıcak yıl olduğunu, aşırı hava olaylarının artan bir baskı yarattığını ve ülkelerin yaklaşık yarısında hala yeterli çoklu-tehlike erken uyarı sistemlerinin bulunmadığını belirtmektedir (WMO, 2024). Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi (United Nations Office For Disaster Risk Reduction [UNDRR], 2025) de afet riskinin iklim şokları, altyapı kırılganlığı ve sosyal eşitsizliklerle birleştiğinde sistemik bir tehdit haline geldiğini vurgulamaktadır.

Dünya genelinde afetlerin sıklığının ve yıkıcılığının artması, afet yönetiminde ekonomik ve finansal boyutun önemini daha görünür hale getirmiştir. Bu bağlamda, bu çalışma, afetlerle mücadelede finans sektörünün yalnızca afet sonrasında kaynak sağlayan bir aktör olmadığını; afet öncesinde risk azaltma, afet sırasında finansal sürekliliği sağlama ve afet sonrasında yeniden yapılanmayı destekleme işlevleriyle afet yönetiminin temel bileşenlerinden biri olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda afet yönetimi, ekonomik planlama ve finansal dayanıklılık perspektifiyle (Mechler, 2004; World Bank, 2014) ele alınmaktadır.

2. Afetler, Risk ve Ekonomik Kırılganlık

Aşağıdaki Tablo 1, modern tarihte çok büyük can kayıplarına ve ekonomik yıkımlara yol açmış bazı afetleri göstermektedir. Tablo 1, afetlerin sadece geçmişte kalmış istisnai olaylar olmadığını; tersine insan hayatını ve ekonomik düzeni derinden sarsan sürekli bir gerçeklik olduğunu hatırlatmaktadır. Rakamlar farklı veri setlerine göre değişebilmekle birlikte kaba büyüklüklerin dahi afet ekonomisinin neden ciddiye alınması gerektiğini açıkça göstermesi bakımından önemlidir (EM-DAT, 2025; Our World in Data, 2025).

Tablo 1: Modern tarihte büyük tahribata yol açmış bazı afetler

Afet	Yıl	Tür	Yaklaşık can kaybı	Tahmini ekonomik zarar	Not
Bhola Siklonu (Doğu Pakistan/Bangladeş)	1970	Siklon ve fırtına dalgası	300.000+	Veri sınırlı	20. yüzyılın en ölümcül iklim afetlerinden
Tangshan Depremi (Çin)	1976	Deprem	242.000+	Veri sınırlı	Yüksek can kaybı; zayıf yapı stoku ve hazırlık eksikliği
Hint Okyanusu Tsunamisi	2004	Deprem/tsunami	227.000+	10 milyar \$ üzeri	Birden çok ülkeyi etkileyen küresel afet
Haiti Depremi	2010	Deprem	220.000+	7,8-8,5 milyar \$	Yoksulluk ve kurumsal kırılganlık etkileri
Büyük Doğu Japonya Depremi ve Tsunamisi	2011	Deprem/tsunami	20.000 civarı	210 milyar \$ üzeri	Yüksek gelirli ülkede çok büyük ekonomik kayıp
Türkiye-Suriye Depremleri	2023	Deprem	56.000+	42,9 milyar \$+	2023 yılının en yıkıcı afetlerinden

Not: Rakamlar farklı veri tabanları ve resmi kaynaklar arasında değişebilmektedir; tablo büyüklükleri göstermek amacıyla yaklaşık değerler sunmaktadır. Kaynaklar: EM-DAT (2025), Our World in Data (2025), Britannica ve ilgili resmi kurum raporları.

Tablo 1’de görüldüğü gibi bazı afetlerde can kaybı öne çıkarken bazılarında ekonomik kayıp daha belirgin hale gelmektedir. Bu ayrım tesadüfi değildir. Düşük gelirli ve kurumsal kapasitesi zayıf toplumlarda, afetlerin can kaybı üzerindeki etkisi çok daha ağır olabilmektedir. Buna karşılık yüksek gelirli toplumlar çoğu zaman daha az can kaybı verirken çok daha büyük ekonomik kayıplarla karşılaşabilmektedir. Bu gözlem, afetlerle mücadelede ekonomik gelişmişlik, yapı kalitesi, sigorta yaygınlığı ve kamu kapasitesi arasındaki ilişkinin neden merkezi önemde olduğunu göstermektedir (Noy, 2009; Cavallo & Noy, 2011).

Afetlerin etkisini belirleyen yalnızca olayın fiziksel büyüklüğü değildir. Aynı büyüklükte bir deprem, farklı gelir düzeyine, farklı yapı stokuna ve farklı kurumsal kapasiteye sahip ülkelerde çok farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Bu nedenle tehlike (hazard) ile afet (disaster) arasındaki ayrım özellikle vurgulanmaktadır. Tehlike doğal olabilir fakat afet çoğu zaman insan yerleşimi, kurumsal hazırlık düzeyi, yapı kalitesi ve ekonomik kırılganlık tarafından şekillendirilir (UNDRR, 2015; World Bank, 2024b). Burada iki önemli kavram öne çıkar: Maruziyet ve kırılganlık. Maruziyet; insanların, işletmelerin,

altyapının ve mülkiyetin tehlikeli alanlarda bulunmasını ifade eder. Kırılğanlık ise bu unsurların söz konusu tehlike karşısında zarar görmeye ne kadar açık olduğunu anlatır. Yüksek katlı fakat mühendislik kalitesi zayıf binalarla dolu bir kent yalnızca deprem kuşağında olduğu için değil, kırılğan yapı stoğuna sahip olduğu için afete açıktır. Benzer biçimde sel yatağına kurulmuş yoksul bir mahalle yalnızca coğrafi olarak değil, ekonomik ve sosyal olarak da kırılğandır (Kadioğlu, 2017; Genç, 2021).

Ekonomik kırılğanlık, afetlerin toplumsal etkisini katlayan temel unsurlardan biridir. Tasarrufları sınırlı, gelir akışı düzensiz ve sigorta koruması olmayan haneler, afet sonrasında sadece barınma değil, geçim kriziyle de karşı karşıya kalır. Benzer şekilde küçük ve orta ölçekli işletmeler afet sonrasında makine, stok, bina ve müşteri kaybıyla birlikte kredi geri ödeme güçlüğü yaşayabilir. Bu yüzden afet yalnızca fiziksel sermayeyi değil, gelir akışını ve gelecek beklentisini de bozar (Noy, 2009; Kousky, 2019). Bu nedenle afet dayanıklılığını yalnızca mühendislik kalitesiyle açıklamak eksik olur. Sigorta korumasının yaygınlığı, düşük gelirli haneler için sosyal koruma ağlarının bulunması, bankacılık sisteminin afet sonrasında ödeme ve kredi mekanizmalarını ayakta tutabilmesi ve yerel yönetimlerin bütçe esnekliği de kırılğanlığın derecesini belirler. Kırılğanlık, fiziki yapıların zayıflığı ile finansal tamponların yetersizliğinin birleştiği noktada yoğunlaşır (Hallegatte vd., 2017; Mechler, 2004).

Afetlerin ekonomik sonuçları doğrudan ve dolaylı zararlar şeklinde ayrıştırılabilir. Doğrudan zararlar; yıkılan konutları, tahrip olan yolları, çöken köprüleri ve kaybedilen makineler gibi fiziksel kayıpları kapsar. Dolaylı zararlar ise üretim kesintisi, tedarik zinciri bozulması, işsizlik, tüketim düşüşü ve vergi gelirlerindeki azalma gibi ikincil etkilerden oluşur. Çoğu zaman afetin uzun vadeli etkisi, doğrudan zarardan çok bu ikinci tür mekanizmalar üzerinden hissedilir (Cavallo & Noy, 2011; Hallegatte vd., 2019). Bu bağlamda afetler sadece insani bir trajedi değil, aynı zamanda bir kalkınma problemidir. Dünya Bankası ve UNDRR, afet risk azaltımını yoksullukla mücadele, sürdürülebilir kalkınma ve altyapı dayanıklılığı politikalarıyla birlikte ele almaktadır. Eğer bir toplum dayanıksız yapılar üretmeye, riskli alanlarda plansız kentleşmeye ve tasarruf/finansman araçlarını ihmal etmeye devam ederse, afetler o toplumda sadece doğa olayı değil, kurumsal başarısızlığın da göstergesi haline gelir (UNDRR, 2015; World Bank, 2019).

Ekonomik kırılğanlığın bir başka boyutu, afetlerin eşitsizlikleri derinleştirme kapasitesidir. Aynı afet, yüksek gelirli ve düşük gelirli grupları aynı şekilde etkilememektedir. Varlıklı kesimler daha dayanıklı konutlarda yaşama, özel tasarruf kullanma, sigorta korumasından yararlanma ve geçici yer değiştirme imkanına daha kolay sahipken; yoksul kesimler aynı anda hem barınma hem

gelir hem de borç baskısı altında kalabilmektedir. Bu nedenle afetlerin dağıtıcı etkisi sınıfsal ve bölgesel eşitsizliklerle iç içe geçmektedir (Hallegatte vd., 2017; Noy & duPont, 2018). Benzer şekilde kayıt dışılığın yüksek olduğu ekonomilerde afet sonrası toparlanma daha zor ilerler. Kayıt dışı çalışanlar, küçük esnaf ve güvencesiz emek grupları çoğu zaman resmi yardım kanallarına, bankacılık ürünlerine ve sigorta mekanizmalarına daha sınırlı erişebilmektedir. Bu durum, afet sonrası dönemde ekonomik hayatın yeniden canlandırılmasını güçleştirir. Afet ekonomisi, kurumsallaşmış piyasa yapılarının ve kapsayıcı finansal araçların afet dayanıklılığı bakımından önemli bir fark yarattığını göstermektedir (Cavallo & Noy, 2011; OECD, 2021). Bu nedenle afet riskini azaltma politikaları yalnızca mühendislik önlemleri veya acil müdahale kapasitesi üzerinden değil, ekonomik kapsayıcılık ve finansal erişim açısından da değerlendirilmelidir. Sigortaya, banka hesabına, tasarruf araçlarına ve hukuki güvenceye erişim düzeyi yükseldikçe hanelerin ve işletmelerin afet karşısındaki toparlanma kapasitesi de artmaktadır. Başka bir ifadeyle dayanıklılık, sadece binaların değil, gelir yapılarının ve finansal kurumların da güçlendirilmesini gerektirir (World Bank, 2014; Hallegatte vd., 2019).

3. Afetlere Üç Aşamalı Bakış: Afet Öncesi, Afet Esnası ve Afet Sonrası

Afetlerle mücadeleyi sağlıklı biçimde düşünmenin en verimli yolu, süreci üç aşamada ele almaktır: Afet öncesi, afet esnası ve afet sonrası. Bu üçlü ayrım, risk azaltma politikaları ile müdahale ve toparlanma politikalarını birbirinden ayırmaya yardımcı olur. Ayrıca devletin, piyasanın ve sivil toplumun hangi aşamada hangi araçlarla devreye girmesi gerektiğini görünür hale getirir. Kadioğlu'nun (2017) da vurguladığı gibi etkili afet yönetimi sadece kurtarma anına odaklanan dar bir bakış değil; afet öncesi hazırlık, afet sırası kriz yönetimi ve afet sonrası iyileşme adımlarını birlikte düşünen bütüncül bir planlama gerektirir.

3.1. Afet Öncesi: Risk Azaltma ve Hazırlık

Afet öncesi dönem, esasen risk azaltma dönemidir. En başarılı afet yönetimi, en büyük enkazı en hızlı kaldıran değil, mümkün olduğunca az enkaz üreten yönetimdir. Bu nedenle bina standartlarının yükseltilmesi, yapı denetiminin etkinleştirilmesi, tehlike haritalarının hazırlanması, kritik altyapının dayanıklı hale getirilmesi, riskli bölgelerde yanlış yerleşimin sınırlandırılması ve erken uyarı sistemlerinin kurulması afet öncesi dönemin merkezi görevleridir (UNDRR, 2015; Genç, 2021). Bu dönemde devletin rolü çok önemlidir çünkü hukuki standartları belirleme ve uygulama gücü esas olarak devlete aittir. İmar kuralları, yapı güvenliği, altyapı yatırımları, tahliye planları ve risk iletişimi gibi alanlarda

koordinasyonu sağlayacak en büyük beşeri organizasyon devlettir. Devlet teşkilatının ülke sathına yayılmış olması, kamu personelinin kalıcı kadrolarda çalışması ve kamu otoritesinin düzenleyici gücü, afet öncesi hazırlığın neden bütünüyle özel inisiyatifte bırakılamayacağını gösterir. Bu noktada devleti yok sayan yaklaşım gerçekçi değildir çünkü afet öncesi güvenlik altyapısı çoğu zaman kamu düzenlemesi, kamu yatırım önceliği ve kamu denetimi olmadan kurulamamaktadır (Tekeli, 2023; UNDRR, 2015) ancak afet öncesi dönemin bütünüyle devletin omzuna bırakılması da sorunludur. Hanelerin, firmaların, meslek kuruluşlarının ve sivil toplumun da afet öncesi hazırlıkta ciddi rolü bulunmaktadır. Konutlarını güçlendiren bireyler, iş sürekliliği planı yapan işletmeler, mahalle dayanışma ağları kuran yerel topluluklar ve risk bilinci oluşturan sivil girişimler, kamusal önlemlerin etkisini büyütür. Bir başka deyişle afet öncesi hazırlık, kamu ile toplum arasındaki ortak üretim alanıdır (Kadıoğlu, 2017; AFAD, 2023a).

Ekonomik bakış açısından, afet öncesi dönemin ana meselesi yatırımın yönüdür. Dayanıklı yapı ve altyapı ilk bakışta pahalı görünebilir fakat afet sonrası yıkım ve yeniden inşa maliyetleri dikkate alındığında çoğu zaman daha rasyonel seçenektir. Hallegatte ve arkadaşları (2019), kritik altyapı dayanıklılığındaki ihmalin sadece fiziksel zarar üretmediğini, hizmet kesintileri yüzünden ekonominin tümüne yayılan çok büyük ikinci tur maliyetler doğurduğunu göstermektedir. Bu nedenle afet öncesi yatırım bir maliyet değil, çoğu zaman daha büyük kaybı önleyen rasyonel bir harcamadır.

3.2. Afet Esnası: Kriz Yönetimi, Koordinasyon ve Likidite

Afet esnası, hız ve koordinasyon dönemidir. Arama-kurtarma, sağlık hizmetleri, güvenlik, geçici barınma, temiz su ve gıda temini, iletişim ve enerji altyapısının sürdürülmesi bu aşamanın temel unsurlarıdır fakat kriz anı yalnızca idari bir koordinasyon sorunu değil, bir likidite ve ödeme kapasitesi sorunudur. Nakit akışının kesildiği, ATM'lerin çalışmadığı, bankacılık altyapısının aksadığı ya da kamu bütçesinin hızla kaynak aktaramadığı bir ortamda müdahale kapasitesi ciddi biçimde düşer (World Bank, 2014; OECD, 2021). Bu aşamada devletin merkezi rolü açıktır. Güvenlik, sağlık, haberleşme ve lojistik gibi alanlarda emir-komuta ve koordinasyon gücü kamunun elindedir ancak afet esnasında gönüllü kuruluşların, meslek örgütlerinin, yerel toplulukların ve özel sektörün de devreye girdiği göz ardı edilmemelidir. Özellikle gıda, lojistik, haberleşme ve geçici barınma konularında özel şirketlerin ve sivil toplumun katkısı, kamu müdahalesinin etkinliğini önemli ölçüde artırabilmektedir. Aşırı merkeziyetçi modellerin en büyük açmazı, yerel bilgi ve esnekliği zamanında kullanamamasıdır (Genç, 2021; Tekeli, 2023).

Afet esnasında kamu kurumlarının büyüklüğü kadar önceden kurulmuş iş birliği ağlarının kalitesi de belirleyicidir. Belediyeler, yerel idareler, sağlık kuruluşları, telekom şirketleri, lojistik firmaları, bankalar ve sigorta şirketleri arasında önceden tanımlanmış görev paylaşımı yoksa kriz anında kaynaklar yanlış yerlere yönelebilir. Bu nedenle afet anı yönetimi, görünürdeki müdahale kapasitesinden önce hazırlık halindeki kurumsal senaryoların kalitesiyle ölçülmelidir (Kadıoğlu, 2017; UNDRR, 2015).

Afet anında ekonominin özel önemi, kaynağın hızla hareket ettirilmesinde ortaya çıkar. Devletin acil durum bütçeleri, sigorta şirketlerinin ön ödeme veya hasar avansı mekanizmaları, bankaların ödeme erteleme ve kısa vadeli likidite araçları, kamu ile özel sektör arasında önceden kurulmuş finansal protokoller bu aşamada fark yaratır. Dünya Bankası'nın afet risk finansmanı çerçevesi de tam olarak bunu vurgular: Afet olduğunda kaynak aramak yerine, afet olmadan önce kimin, ne zaman, ne kadar ödeme yapacağını planlanması gerekir (World Bank, 2014).

Kriz anında bilgi akışının ve güvenilir iletişimin ekonomik önemi de büyüktür. Paniğin, fiyat artışlarının, lojistik tıkanıklığın ve koordinasyonsuz yardımların önlenmesi için doğru bilgi gerekir. Bu nedenle afet esnası sadece fiziksel müdahale değil, piyasa düzeninin ve temel hizmetlerin asgari düzeyde korunması meselesidir. Güçlü devlet kapasitesi ile iyi işleyen özel sektör altyapısı bir araya geldiğinde, afet anı daha az kaotik hale gelebilir.

3.3. Afet Sonrası: Yeniden İnşa, İyileşme ve “Daha İyi Yeniden Kurma”

Afet sonrası dönem, basitçe ‘enkaz kaldırma’ dönemi değildir. Bu dönem konutların, işyerlerinin, altyapının ve toplumsal düzenin yeniden kurulmasını içerir. Dolayısıyla afet sonrası süreç; kamu yönetimi, hukuk, maliye, şehircilik, bankacılık ve sigortacılık açısından uzun soluklu bir iyileşme dönemidir. UNDRR'nin ‘Daha İyi İnşa Et’ (Build Back Better) ilkesi sadece eskiyi yerine koymayı değil, daha güvenli ve daha dayanıklı bir düzen kurmayı önerir (UNDRR, 2015). Bu aşamada karşılaşılan temel sorun, yeniden inşa için gerekli kaynakların büyüklüğüdür. Konut stokunun yenilenmesi, altyapının onarılması, işletmelerin tekrar faaliyete geçmesi ve kamusal hizmetlerin eski düzeyine dönmesi çok büyük maliyetler doğurur. Bu nedenle afet sonrası dönem, ekonomik gücün ve mali kapasitenin ne kadar belirleyici olduğunu en açık şekilde gösteren aşamadır. Türkiye'nin 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında yüzbinlerce konutu yeniden inşa etmek için başlattığı devasa harcama ve finansman mobilizasyonu, ekonomik kapasitenin afet sonrası toparlanmadaki önemini çok somut bir örneğidir. Dünya Bankası'nın 2025 tarihli proje

belgelerine göre deprem bölgesindeki yaklaşık 1,9 milyon konut birimi hasar görmüş veya yıkılmış, bunların yaklaşık 680 bini çökmüş, ağır ya da orta hasarlı olarak sınıflandırılmıştır (World Bank, 2025a; World Bank, 2025b). Özellikle konutun ekonomik ve sosyal hayat içindeki merkezi yeri düşünüldüğünde, yeniden inşa sadece barınma problemi değildir. Hanehalkının tasarrufları, çocukların eğitime erişimi, işletmelerin müşteri ağı, yerel emek piyasası ve hatta belediye gelirleri büyük ölçüde konut stokunun ve kentsel altyapının ne kadar hızlı ayağa kaldırıldığına bağlıdır. Afet sonrası finansman bu yüzden yalnızca harcama yapmak değil, ekonomik hayatın düğüm noktalarını yeniden bağlamak anlamına gelir (World Bank, 2025a; World Bank, 2025b).

Afet sonrası dönemde sadece kamu bütçesi yeterli değildir. Sigorta ödemeleri, banka kredileri, yeniden yapılandırma programları, uluslararası finansman ve yerel ekonomik canlandırma politikaları birlikte devreye girmelidir aksi halde devlet tüm yükü üstlenmeye çalıştıkça mali baskı artar ve toparlanma gecikir. Bu nedenle afet sonrası dönemin başarısı, devlet ile finansal sistemin iş birliği kurabilmesine bağlıdır. Sigortanın hasar telafisi, bankaların kredi sağlama ve yeniden yapılandırma fonksiyonu, bu aşamada hayati hale gelir (Kousky, 2019; OECD, 2021).

Afet sonrası iyileşmenin başarısı yalnızca harcanan para miktarıyla da ölçülmez. Bu paranın hangi standartlarla, ne kadar hızlı ve hangi kurumsal koordinasyonla kullanıldığı önemlidir. Hızlı fakat kalitesiz inşa, geleceğin afetlerini üretir. Buna karşılık iyi tasarlanmış ve dayanıklılık odağını koruyan bir yeniden inşa programı, afet sonrası dönemi bir kurumsal öğrenme ve güçlenme fırsatına dönüştürebilir. Bu nedenle afet sonrası dönem hem ekonomik kaynakların hem de kurumsal aklın sınıandığı dönemdir.

4. Devletin Rolü: İki Aşırı Uç Arasında Makul Bir Çerçeve

Afetlerle mücadelede devletin rolü tartışılırken iki aşırı görüşle karşılaşmaktadır. Birinci yaklaşım, devletin mümkün olduğunca geri çekilmesi ve her şeyin bireylere, gönüllü topluluklara ve piyasa kurumlarına bırakılması gerektiğini savunur. Bu yaklaşım teorik olarak radikal özgürlükçü görünebilir; ancak gerçek dünya bakımından ciddi sınırlamalara sahiptir çünkü afetler zorlayıcı koordinasyon, standart belirleme, altyapı yatırımı, güvenlik ve sağlık organizasyonu gibi alanlarda kamusal otorite gerektirir. Devletin tamamen yok sayıldığı bir afet rejimi, pratik olarak sürdürülemez. Bu anlamda anarko-kapitalist afet tahayyülü bir hayal niteliğindedir. Devletler vardır, var olmaya devam edecektir ve insanların onlardan beklentileri olacaktır. Bu noktada liberteryen teori içinde özgürlük ile siyasetin sınırları üzerine yapılan tartışmalar, devletsiz bir düzen tasarımının hukuki ve kurumsal güvenceler bakımından

taşıdığı zorlukları göstermesi bakımından önemlidir (Taner & Yayla, 2018). İkinci aşırı yaklaşım ise her şeyi devlete yükler. Bu anlayışta sivil toplum, yerel topluluklar ve piyasa kurumları ikincil hatta önemsiz görülür. Oysa devletin bilgi kapasitesi, kaynakları ve esnekliği sınırsız değildir. Özellikle afet öncesi risk azaltma ve afet sonrası hızlı toparlanma alanlarında, toplumsal girişim ve finansal araçlar olmadan sadece devlet gücüyle başarı sağlamak zordur. Aşırı devletçi yaklaşım, verimsizlik üretmesinin yanında kamusal hayatı aşırı merkezileştirerek despotik eğilimleri de besleyebilir. Bu nedenle komünizan afet yaklaşımı da gerçekçi ve arzu edilir değildir (Tekeli, 2023; Genç, 2021). Benzer biçimde Ertaştan'ın (2026) anarşizmin çatışan ekolleri üzerine eleştirel incelemesi ile Kartal'ın (2025) liberal devleti anarko-kapitalist perspektiften sorgulayan çalışması, devletin tamamen ortadan kaldırılmasına dayalı modellerin teorik ve pratik sınırlılıklarını tartışma konusu yapmaktadır.

İki yaklaşım arasında makul olan, devleti merkezi ama tek başına yeterli olmayan aktör olarak görmektir. Devletin afetlerle mücadeledeki rolü üç ana başlıkta toplanabilir. Birincisi düzenleyici roldür: Yapı standartları, imar kuralları, kritik altyapı güvenliği, risk haritaları ve erken uyarı sistemleri. İkincisi operasyonel roldür: Afet anında güvenlik, sağlık, barınma, lojistik ve koordinasyon. Üçüncüsü ise mali ve kurumsal roldür: Afet sonrası toparlanmanın hukuki ve finansal çerçevesini kurmak, bütçeyi yönlendirmek ve merkezi kamu otoritesi ile yerel yönetimler arasında iş bölümü sağlamaktır (UNDRR, 2015; AFAD, 2023a). Bu yaklaşım, devleti zayıflatmayı değil, doğru yerde güçlendirmeyi hedefler. Etkin bir afet devleti, piyasanın ve sivil toplumun yapabileceklerini boğan değil; onların daha iyi işlemesini sağlayan bir çerçeve kurar. Sağlam veri üretimi, şeffaf standartlar, hukuki öngörülebilirlik ve güvenilir denetim mekanizmaları sayesinde özel sektör ve vatandaşlar risk azaltıcı yatırım yapmaya daha istekli hale gelir. Dolayısıyla devlet ile piyasa arasındaki ilişki, sıfır toplamı bir çekişme değil, doğru kurulduğunda karşılıklı güçlendirme ilişkisi olabilir (Tekeli, 2023; World Bank, 2014). Bu çerçevede devletin büyüklüğü ve sürekliliği önemli avantajlar üretir. Devlet, neredeyse her ülkedeki en büyük beşeri organizasyondur. Ülke sathına yayılmış teşkilatları, daimi kadrolarda çalışan personeli, zorlayıcı hukuk gücü ve vergi toplama kapasitesi sayesinde afet önleme ve afet sonrası iyileştirme bakımından ikame edilmesi güç bir aktördür ancak bu güç, piyasa kurumlarını dışlama gerekçesi değil, tersine onları tamamlayıcı biçimde harekete geçirme sorumluluğunun da kaynağıdır. Devlet, afet riskini tek başına taşıyamaz ama risk yönetişimini kurmak zorundadır.

5. Finans Sektörü, Deprem Tahribatı ve Ekonomik Gücün Önemi

Afetlerle mücadelede finans sektörünün özel bir önemi bulunmaktadır çünkü afetler yalnızca fiziksel yıkım değil, ani ve büyük maliyetler de üretir. Bu maliyetlerin kimin tarafından, ne zaman ve hangi araçlarla karşılanacağı sorusu, afet ekonomisinin kalbinde yer alır. Finans sektörü tam bu noktada devreye girer: Riskleri fiyatlandırır, maliyetleri zamana yayar, büyük kayıpları çok sayıda aktör arasında dağıtır ve toparlanma için gerekli likiditeyi sağlar (World Bank, 2014; OECD, 2021). Sigortacılığın iktisadi sistemlerle ilişkisine dair değerlendirmeler, sigortanın özellikle piyasa ekonomilerinde risk paylaşımını kurumsallaştıran bir yapı olarak geliştiğini vurgulamaktadır (Yayla, 2024). Finans sektörünün iki ana ayağı sigorta ve bankacılık tartışmasında öne çıkar. Sigorta, afet maliyetinin tek tek mağdurların omzuna yıkılmasını engellerken; bankacılık hem afet öncesinde dayanıklı yatırımları hem de afet sonrasında yeniden inşa ve işletme sermayesini finanse eder. Bu iki alanın etrafında kamu maliyesi, reasürans, risk havuzları ve egemen afet finansmanı araçları gibi başka kurumlar da yer alır ancak temel mantık aynıdır: Kaybı tek noktada yoğunlaştırmak yerine zamana ve geniş bir topluluğa yaymak.

5.1. Sigorta Sektörünün Rolü

Sigorta sektörü, afetlerle mücadelede toplumsal dayanışmayı kurumsal bir çerçeveye kavuşturur. Afet bir ülkenin her yerinde aynı anda meydana gelmediği için belirli bölgelerde yoğunlaşan zararlar prim havuzları ve reasürans mekanizmaları yoluyla daha geniş topluluklara dağıtılabilir. Böylece deprem, sel, yangın ve sağlık gibi riskler karşısında mağdurların bütün yükü tek başına taşıması engellenir. Bu nedenle sigorta yalnızca mali bir ürün değil, toplumsal risk paylaşımının modern aracıdır (Kousky, 2019; Kayhan, 2021). Türkiye sigorta sektörüne ilişkin kimi değerlendirmeler de kurumsal yaygınlığın ve ürün çeşitliliğinin afet sonrası telafi kapasitesi açısından neden önemli olduğunu göstermektedir (Yayla, 2019).

Sigorta aynı zamanda bir risk yönetimi aracıdır. İyi tasarlanmış bir sigorta sistemi, risk azaltıcı davranışları özendirir. Dayanıklı binaların daha uygun primlerle sigortalanması, yüksek riskli bölgelerde primlerin yükselmesi ve hasar önleyici yatırımların mali avantaj üretmesi, bireyleri ve firmaları daha akılcı karar almaya sevk eder. Bu nedenle sigorta sadece afet sonrasında ödeme yapan pasif bir kurum değildir; afet öncesinde davranışları şekillendiren aktif bir sinyal mekanizmasıdır (Kousky, 2019; OECD, 2021).

Türkiye bakımından zorunlu deprem sigortası deneyimi bu açıdan öğreticidir. 1999 Marmara depremi sonrasında kurumsallaşan Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK), afet riskinin tamamen bütçeye veya hanelere

birakılmasının sakıncalarını görünür hale getirmiştir. Sigorta sisteminin yaygınlığı ve hasar ödemelerinin hızı her zaman tartışma konusu olmaya devam etse de sigorta olmaksızın afet maliyetinin çok daha ağır biçimde kamu bütçesine ve vatandaşlara yükleneceği açıktır (AFAD, 2023b; Kayıhan, 2021). Bununla birlikte sigorta sektörünün afetlerle mücadelede üstlenebileceği rol yalnızca zorunlu poliçelerle sınırlı değildir. Sağlık sigortası, tarım sigortası, iş durması (business interruption) teminatları, küçük işletme paketleri ve belediye altyapısına yönelik parametrik sigorta çözümleri gibi araçlar, afet maliyetinin farklı katmanlarını karşılamaya yardımcı olabilir. Bu nedenle sigorta sektörünü sadece bir tazminat kurumu olarak değil, afet risk mimarisinin çok katmanlı bir bileşeni olarak görmek gerekir (OECD, 2021; AFAD, 2023b).

5.2. Bankacılık Sektörünün Rolü

Bankacılık sektörü, afet öncesi ve afet sonrası olmak üzere iki yönden önem taşır. Afet öncesinde bankalar, dayanıklı konut ve altyapı yatırımlarını kredi yoluyla mümkün kılabilir. Haneler ve işletmeler çoğu zaman güvenli bina, güçlendirme ve altyapı iyileştirmelerini cari gelirleriyle karşılayamaz. Uzun vadeli kredi, gelecekteki gelirleri bugüne taşıyarak dayanıklılık yatırımını mümkün kılar (World Bank, 2024c). Afet sonrasında ise bankalar likidite, yapılandırma ve yeniden başlama imkanı sağlar. Evi zarar gören bir hane, makinesi kırılan bir atölye, stoğu kaybolan bir esnaf veya müşteri kaybeden bir küçük işletme, ayakta kalmak için finansmana ihtiyaç duyar. Kredi erteleme, yeniden yapılandırma ve yeni kredi kanalları olmadan, fiziksel zarar çok hızlı biçimde gelir kaybına ve iflasa dönüşebilir. Bu nedenle bankacılık sistemi, afet dayanıklılığının sessiz ama kritik omurgalarından biridir (World Bank, 2014; OECD, 2021).

Burada bir kez daha ekonomik gelişmişlik meselesi görünür olmaktadır. Finansal derinliği yüksek, tasarruf oranı güçlü ve bankacılık sistemi kurumsallaşmış ekonomiler, afet sonrasında çok daha hızlı toparlanabilir. Buna karşılık sermaye birikimi zayıf ve kredi piyasası sığ olan ülkelerde afet sonrası iyileşme daha yavaş, daha düzensiz ve daha maliyetli olmaktadır.

5.3. Türkiye ve Japonya Karşılaştırması: Zenginlik, Yapı Kalitesi ve Yıkım

Ekonomik gücün ve kurumsal kapasitenin deprem tahribatına nasıl yansıdığını göstermek için Türkiye ile Japonya arasında karşılaştırma yapmak öğreticidir. Burada benzer büyüklükte ve büyük kent/üretim bölgelerini etkileyen iki deprem örnek alınabilir: 1999 Marmara Depremi ve 1995 Büyük Hanshin-Awaji (Kobe) Depremi. Her iki deprem de sanayi ve nüfus yoğunluğu yüksek alanlarda meydana gelmiş, önemli can kayıplarına ve bina

hasarına yol açmıştır ancak iki ülkenin kişi başına gelir düzeyi, yapı standartları, sigorta yaygınlığı ve kurumsal kapasitesi arasındaki fark, yıkımın niteliğinde ve sonrasındaki toparlanma imkanlarında belirgin farklar üretmiştir (Nakamura, 1995; World Bank, 2013).

1990'ların ortasında Japonya'nın kişi başına geliri Türkiye'nin yaklaşık on bir katı düzeyindeydi. World Bank verilerine dayanan serilerde Japonya için 1995 kişi başına gelir yaklaşık 44 bin ABD doları, Türkiye için 1999 kişi başına gelir yaklaşık 4 bin ABD doları seviyesindedir. Bu fark sadece bir refah göstergesi değildir; aynı zamanda daha kaliteli yapı üretimi, daha iyi denetim, daha güçlü sigorta ve daha yüksek yeniden inşa kapasitesi anlamına gelmektedir (Macrotrends, 2026).

Aşağıdaki tablo, iki depreme ilişkin bazı temel göstergeleri yan yana sunmaktadır. Kategorilerin bire bir aynı olmadığını, farklı resmi kurumların hasar sınıflandırmalarının değişebildiğini ayrıca not etmek gerekir ancak tablo yine de zenginlik, kurum kalitesi ve yapı stoğu arasındaki ilişkiyi görünür kılmaktadır.

Tablo 2: Türkiye ve Japonya'da büyük depremlerin tabiri: karşılaştırmalı görünüm

Ülke / Deprem	Büyüklik	Yaklaşık kişi başına gelir	Ölü sayısı	Yıkılan / ağır hasarlı yapı göstergesi	Ekonomik zarar
Japonya – Kobe (1995)	Mw 6,9–7,3	≈ 44.000 \$ (1995)	≈ 6.434	≈ 104.906 tamamen yıkık; 639.686 hasarlı	≈ 200 milyar \$
Türkiye – Marmara (1999)	Mw 7,4–7,6	≈ 4.000 \$ (1999)	≈ 17.127–18.243	≈ 112.735 yıkık/ağır hasarlı birim	≈ 12–20 milyar \$

Not: Göstergeler farklı resmi kaynakların sınıflandırmalarına dayanmaktadır; dolayısıyla satırlar bire bir karşılaştırma değil, karşılaştırılabilir büyüklükler sunmaktadır. Kaynaklar: Hyogo Prefecture/Japon raporları, NIST (1996/2018), Sayıştay ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı verileri, World Bank (2013).

Tablo 2, zenginliğin tek başına her şeyi açıklamadığını fakat depremin yıkıcı sonuçlarını sınırlandırmada çok önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Japonya, yüksek gelir düzeyi, daha güçlü yapı standardı ve daha gelişmiş afet yönetimi kapasitesi sayesinde büyük ekonomik zararlarla karşılaşsa da can kaybını ve yapısal çöküşü görece sınırlı tutabilmiştir. Türkiye'de ise daha

düşük gelir seviyesi, zayıf denetim ve dayanıksız yapı stoğu nedeniyle benzer büyüklükteki bir deprem çok daha ağır can kaybı üretmiştir. Bu fark, ekonomik gelişmişlik ile kurumsal kalite arasındaki bağlantının afet sonuçlarını nasıl belirlediğini açıkça göstermektedir (Noy, 2009; Noy & duPont, 2018).

Ekonomik gücün önemini gösteren daha güncel ve çarpıcı örnek ise 2023 Türkiye depremleridir. Deprem bölgesinde yaklaşık 1,9 milyon konut biriminin hasar gördüğü veya yıkıldığı; bunların yaklaşık 680 bininin çökmüş, ağır ya da orta hasarlı olduğu resmi proje belgelerinde belirtilmektedir (World Bank, 2025a; 2025b). Böylesine büyük bir yıkımın ardından yüzbinlerce konutun yeniden yapılabilmesi sadece mühendislik ve idari irade değil, devasa bir mali kapasite gerektirir. Bu örnek, afet sonrası toparlanmanın neden doğrudan ekonomik güç ve finansman kabiliyeti meselesi olduğunu somut biçimde ortaya koymaktadır. Bu örnek, “ekonomik güç olmadan afetlerle mücadele neden eksik kalır?” sorusuna doğrudan cevap vermektedir. Birkaç on bin değil, yüz binlerce konutun yeniden yapılması; yolların, okulların, sağlık tesislerinin ve belediye altyapısının ayağa kaldırılması için uzun süreli ve çok yüksek hacimli kaynak gerekir. Ekonomi yeterince büyük değilse ya da finansman sistemi derin değilse, bu tür yeniden inşa çabaları yıllara yayılır ve toplumsal maliyet katlanır. Dolayısıyla afet sonrası toparlanma, sadece teknik kapasitenin değil, ulusal gelir, kamu maliyesi ve finansal sistemin genişliğinin de bir sınavıdır.

6. Kamu Maliyesi ve Afet Risk Finansmanı

Afetlerle mücadelede finans sektörü denildiğinde yalnızca özel sigorta ve bankacılık değil, kamu maliyesi ve daha geniş afet risk finansmanı araçları da anlaşılmalıdır. Dünya Bankası’nın afet risk finansmanı yaklaşımı, hükümetlerin afet anında kimin, ne zaman ve hangi kaynaktan ödeme yapacağını önceden planlaması gerektiğini vurgular aksi halde hükümetler afet sonrasında panik halinde borçlanmakta, diğer kamu harcamalarını kısmakta veya toparlanmayı geciktirmektedir (World Bank, 2014). Bu çerçevede acil durum bütçeleri, yedek fonlar, koşullu kredi hatları, egemen afet sigortası, bölgesel risk havuzları ve afet tahvilleri gibi araçlar önem kazanır. AFAD’ın ‘Dünyada ve Türkiye’de Afet Finansmanı’ çalışması da bu araçları risk tutma ve risk transferi eksenlerinde sınıflandırmakta; mikro sigorta, reasürans, risk havuzları, tarım sigortaları ve kamu garantileri gibi uygulamaların afet finansmanında birlikte düşünülmesi gerektiğini göstermektedir (AFAD, 2023b). Kamu maliyesinin bu alandaki önemi özellikle büyük ölçekli afetlerde daha görünür olur çünkü bazı afetler yalnızca tek tek haneleri ve firmaları değil, doğrudan kamusal altyapıyı vurur. Okulların, hastanelerin, yolların, köprülerin, içme suyu ve enerji sistemlerinin yeniden kurulması, merkezi mali koordinasyon olmadan gerçekleştirilemez. Bu nedenle devletin bütçe gücü ve borçlanma kapasitesi, afet sonrası toparlanmanın

hızını belirleyen temel unsurlardan biridir (Mechler, 2004; World Bank, 2024b) ancak afet risk finansmanı, bütçeden sonsuz kaynak aktarmak anlamına gelmez. Etkili politika, risklerin katmanlara ayrılması ve uygun finansman aracının uygun risk katmanıya eşleştirilmesidir. Sık ama düşük maliyetli olaylar için bütçe ve rezervler; seyrek ama büyük kayıplar için sigorta, reasürans, afet tahvilleri ve koşullu kredi hatları daha uygun olabilir. Bu yaklaşım, kamu maliyesi üzerindeki baskıyı azaltırken finansal dayanıklılığı artırır (OECD, 2021; World Bank, 2014).

7. Ekonomik Gelişmişlik, Zenginlik ve Dayanıklılık

Afetlerle mücadelede ekonominin önemi nihai olarak ekonomik gelişmişlik düzeyinde düğümlenir. İnsanların korunmaya değer gördükleri konutları, işyerleri, makineleri, tarım varlıkları ve gelir akışları ne kadar güçlüyse, bu varlıkları korumaya yönelik talep de o kadar artar. Yoksul toplumlarda korunacak birikim ve sigortalanabilir varlık sınırlı olduğu için afetlerin ekonomik yönetimi de daha cılız kalır. Bu nedenle ekonomik gelişme sadece refah artışı değil, afetlere karşı koruma ve toparlanma kapasitesinin de genişlemesi anlamına gelir (Skidmore & Toya, 2002; Hallegatte vd., 2017).

Elbette zenginlik tek başına yeterli değildir. Zengin ama kötü yönetilen toplumlar da büyük afet kayıpları yaşayabilir ancak yoksulluk, afet dayanıklılığını sistematik biçimde zayıflatır. Dayanaksız konut, düşük tasarruf, sigortasızlık, sık kredi piyasaları ve zayıf kamu maliyesi afetlerin etkisini ağırlaştırır. Bu nedenle afet yönetimi ile kalkınma politikası birbirinden ayrılmaz. Dayanıklı toplum; mülkiyet hakları nispeten güvenli, sözleşme ilişkileri işleyen, bankacılık sistemi güvenilir ve sigorta penetrasyonu gelişmiş toplumdur (Cavallo & Noy, 2011; World Bank, 2019). Bununla birlikte zenginlik ile afet dayanıklılığı arasındaki ilişki doğrusal ve mekanik değildir. Gelirin yüksek olması, denetim zayıfsa ve kurumsal kalite düşükse, kırılgan yapı stoğunu bütünüyle ortadan kaldırmaz. Bu nedenle mesele sadece daha fazla para değil, paranın hangi kurallar içinde biriktiği ve nasıl yatırımlara dönüştüğü meselesidir. Güçlü mülkiyet hakları, hesap verebilir yerel yönetimler, teknik standartların uygulanması ve finansal sektörün risk sinyallerini doğru üretebilmesi, zenginliğin gerçek dayanıklılığa dönüşmesinin ön şartlarıdır (Hallegatte vd., 2019; Tekeli, 2023). Burada zenginlik üretiminin ve piyasa ekonomisinin önemi de ortaya çıkar. Özel mülkiyet, bir yandan korunma ihtiyacını üretir diğer yandan sigorta ve kredi gibi finansal araçların anlam kazanmasını sağlar. Mülk sahibi olmayan, birikim oluşturmayan ve gelir akışı son derece kırılgan olan toplumlarda afet politikası daha çok çıplak hayatta kalma meselesine indirgenir. Oysa mülkiyetin yaygın olduğu ve girişimciliğin güçlü olduğu toplumlar, afet riskini azaltmak ve afet sonrası toparlanmak için daha çok teşvike ve daha fazla kaynağa sahiptir. Bu

nedenle afetlerle mücadelede ekonomi sadece ‘sonradan para bulma’ meselesi değildir, ekonomik kurumların genel niteliğiyle de ilgilidir.

8. Sonuç

Bu çalışma, afetlerle mücadelede ekonominin ve özellikle finans sektörünün yerinin asli olduğunu savunmuştur. Afetler yalnızca teknik veya idari meseleler değil; üretim, yatırım, tasarruf, kredi, sigorta ve kamu maliyesi meseleleridir. Afet öncesinde dayanıklı yatırım, afet anında likidite ve koordinasyon, afet sonrasında ise yeniden inşa ve toparlanma için güçlü ekonomik kapasite gerekir. Bu nedenle afet politikası aynı zamanda bir kalkınma ve finansman politikasıdır. Devletin bu alandaki rolü vazgeçilmezdir. Devlet, her ülkedeki en büyük beşeri organizasyon olarak yapı standartları, kritik altyapı, erken uyarı, güvenlik, sağlık ve merkezi koordinasyon alanlarında temel aktördür ancak devletin merkezi rolü, toplumun ve piyasanın önemsiz olduğu anlamına gelmenin etkin afet yönetimi, kamu otoritesi, yerel topluluklar, sivil toplum, sigorta sistemi, bankalar ve diğer finansal kurumlar arasındaki tamamlayıcı iş bölümünü gerektirir.

Ne devletsiz bir afet düzeni ne de her şeyi devlete bırakan bir yaklaşım gerçekçidir. Makul çözüm, güçlü kamu kapasitesi ile serbest toplumsal ve finansal inisiyatifi birlikte kullanabilen karma bir modeldir. Bu noktada özellikle vurgulanması gereken husus, finansal kurumların afet politikası bakımından tali veya ikincil yapılar olmadığıdır. Sigorta poliçeleri, reasürans düzenekleri, afet tahvilleri, kamu bütçe tamponları, kredi erteleme programları ve yeniden yapılandırma araçları, afetin sosyal maliyetini zamana ve aktörlere yayarak yönetilebilir hale getirir. Böyle bir mali mimari yoksa afet sonrası yük ya bütünüyle mağdur hanelerin ve işletmelerin sırtına biner ya da gecikmeli ve yetersiz biçimde kamu bütçesine yansır. Bu nedenle afet dayanıklılığı yalnızca iyi niyet ve idari koordinasyon değil, önceden tasarlanmış ve hukuki güvenceye bağlanmış finansal araçlar da gerektirir (OECD, 2021; World Bank, 2014). Ayrıca güçlü ekonomi ile güçlü afet yönetimi arasındaki ilişkiyi sadece gelir düzeyiyle sınırlı anlamamak gerekir. Zenginlik, aynı zamanda kaliteli kurumlar, yaygın tasarruf, güvenilir sözleşmeler, işleyen sigorta ve bankacılık sistemi, sağlıklı veri üretimi ve uzun vadeli yatırım kapasitesi demektir. Bu kurumsal ve finansal birikim olmadan afet öncesi önleme, afet anında hızlı müdahale ve afet sonrasında nitelikli yeniden inşa bir arada gerçekleştirilemez. Dolayısıyla afetlerle mücadele politikası, kalkınma stratejisinden ayrı düşünülemeyecek kadar iktisadi bir meseledir; güvenli ve dayanıklı toplum, aynı zamanda üretken, zengin ve kurumsal kapasitesi yüksek toplumdur (Hallegatte vd., 2017; Tekeli, 2023). Finans sektörü bu karma modelin kalbinde yer alır.

Sigorta, riskin toplumsallaştırılması ve kayıpların geniş bir havuza yayılması sayesinde dayanıklılığı artırır; bankacılık ise afet öncesi güçlendirme yatırımlarını ve afet sonrası yeniden inşayı finanse ederek ekonomik hayatın sürekliliğini sağlar. Kamu maliyesi ve afet risk finansmanı araçları da bu yapıyı tamamlar. Dolayısıyla afetlerle etkili mücadele yalnızca kurtarma ekipleriyle değil; iyi tasarlanmış sigorta sistemleri, işleyen kredi mekanizmaları ve önceden planlanmış mali koruma stratejileriyle mümkündür. Finansal kapasite ile afet dayanıklılığı arasındaki bu ilişki, farklı ülkelerin afet deneyimleri karşılaştırıldığında daha açık biçimde görülebilmektedir. Benzer büyüklükteki afetlerin farklı ekonomik ve kurumsal yapılar sahip ülkelerde çok farklı sonuçlar doğurması, ekonomik gücün ve finansal altyapının afet yönetimindeki belirleyici rolünü ortaya koymaktadır.

Türkiye ile Japonya arasındaki deprem karşılaştırması, zenginlik ve kurumsal kapasite farklarının yıkımın biçimini nasıl etkilediğini göstermektedir. 1995 Kobe ve 1999 Marmara depremleri, benzer büyüklükte şokların farklı gelir ve yapı kalitesi ortamlarında nasıl farklı sonuçlar üretebildiğini ortaya koymuştur. 2023 Türkiye depremleri ise, afet sonrası yeniden inşanın ne denli büyük ekonomik güç gerektirdiğini çok daha çıplak biçimde göstermiştir. Milyonlarca konut biriminin hasar gördüğü, yüz binlerce konutun yeniden yapılmak zorunda kaldığı bir ortamda ekonomik kapasite sadece refah değil, doğrudan doğruya iyileşme hızı anlamına gelmektedir.

Afetlere karşı güçlü olmak yalnızca iyi arama-kurtarma ekiplerine sahip olmak demek değildir. Türkiye ve Japonya örnekleri, afetlerin etkisini belirleyen unsurun yalnızca depremin büyüklüğü olmadığını; ekonomik kapasite, kurumsal yapı ve finansal hazırlık düzeyinin de en az fiziksel tehlike kadar belirleyici olduğunu göstermektedir. Bu nedenle afet dayanıklılığı yalnızca teknik müdahale kapasitesiyle değil, güçlü bir ekonomi, etkin işleyen finansal kurumlar ve sürdürülebilir risk finansmanı mekanizmalarıyla birlikte değerlendirilmelidir. Günümüzde artan afet riskleri karşısında kalkınma politikaları ile afet yönetiminin birbirinden bağımsız ele alınması mümkün değildir. Dirençli toplumlar, aynı zamanda ekonomik kaynaklarını etkin yöneten, finansal araçlarını önceden planlayan ve kurumsal kapasitesini sürekli geliştiren toplumlardır. Güçlü toplum, aynı zamanda güçlü ekonomi, güçlü finansal mimari, güçlü kamu maliyesi ve güçlü kurumsal kapasite demektir. Afet riskinin arttığı bir dünyada, iktisadi kalkınma ile afet dayanıklılığı arasındaki bu bağın daha açık biçimde görülmesi zorunludur.

Kaynakça

- AFAD. (2023a). *Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü ve ilgili e-kütüphane yayımları*. T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- AFAD. (2023b). *Dünyada ve Türkiye’de afet finansmanı*. T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- Cavallo, E. A., & Noy, I. (2011). *The economics of natural disasters: A survey* (Inter-American Development Bank Working Paper No. 124). Inter-American Development Bank.
- EM-DAT. (2025). *EM-DAT: The international disaster database*. Centre for Research on the Epidemiology of Disasters.
- Ertaştan, B. (2026). Anarşizmin çatışan ekolleri üzerine eleştirel bir inceleme: Komünist anarşizmden anarko-kapitalizme. *Liberal Düşünce Dergisi*, 121, 93–113.
- Genç, F. N. (2021). *Afet yönetimi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Görür, N. (2020). *Türkiye’de deprem: Az gittik uz gittik*. Doğan Kitap.
- Hallegatte, S., Rentschler, J., & Rozenberg, J. (2019). *Lifelines: The resilient infrastructure opportunity*. World Bank.
- Hallegatte, S., Vogt-Schilb, A., Bangalore, M., & Rozenberg, J. (2017). *Unbreakable: Building the resilience of the poor in the face of natural disasters*. World Bank.
- Kadioğlu, M. (2017). *Afet yönetimi: Beklenmeyeni beklemek, en kötüsünü yönetmek*. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Kartal, R. N. (2025). *Liberal devletin “devlet” ile imtihanı: Anarko-kapitalist bir eleştiri*. Akademisyen Kitabevi.
- Kayıhan, Ş. (2021). Zorunlu deprem sigortası. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(2), 1–26.
- Kousky, C. (2019). The role of natural disaster insurance in recovery and risk reduction. *Annual Review of Resource Economics*, 11, 399–418.
- Mechler, R. (2004). *Natural disaster risk management and financing disaster losses in developing countries*. Kluwer Academic/IIASA.
- Nakamura, H. (1995). Overview of the Hanshin-Awaji earthquake disaster. *Internal Medicine*, 35(3), 189–193.
- National Institute of Standards and Technology. (1996/2018). *The January 17, 1995 Hyogoken-Nanbu (Kobe) earthquake: Performance of structures, lifelines, and fire protection systems*.
- Noy, I. (2009). The macroeconomic consequences of disasters. *Journal of Development Economics*, 88(2), 221–231.
- Noy, I., & duPont, W. (2018). The long-run consequences of natural disasters: A summary of the literature. *Economics of Disasters and Climate Change*, 2, 115–131.

- OECD. (2021). *Financial management of catastrophic risks*. OECD Publishing.
- Our World in Data. (2025). *Natural disasters*.
- Sayıştay. (2002). *Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın Marmara ve Düzce depremleri sonrası faaliyetleri hakkında performans denetim raporu*. T.C. Sayıştay Başkanlığı.
- Skidmore, M., & Toya, H. (2002). Do natural disasters promote long-run growth? *Economic Inquiry*, 40(4), 664–687.
- Taner, A., & Yayla, A. (2018). Liberteryen teoride özgürlüğün ve siyasetin sınırları. *Liberal Düşünce Dergisi*, 23(91–92), 7–52.
- Tekeli, İ. (2023). *Türkiye'nin afet yönetimi: Sosyal, siyasal ve yönetim boyutuyla*. Palme Yayınevi.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2015). *Sendai framework for disaster risk reduction 2015–2030*.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2025). *Global assessment report 2025: Resilience pays*.
- World Bank. (2013). *Preparing for the big one: Learning from disaster in Turkey*.
- World Bank. (2014). *Financial protection against natural disasters: An operational framework for disaster risk financing and insurance*.
- World Bank. (2019). *Building resilient infrastructure*.
- World Bank. (2024a). *Resilience and disaster risk management overview*.
- World Bank. (2024b). *The economics for disaster prevention and preparedness in Europe*.
- World Bank. (2024c). *Global program for resilient housing*.
- World Bank. (2025a). *Türkiye earthquakes emergency reconstruction and recovery project documents*.
- World Bank. (2025b). *Additional financing documents for housing reconstruction in Türkiye after the 2023 earthquakes*.
- World Bank Data, & Macrotrends. (2026). *GDP per capita historical data series*.
- World Meteorological Organization. (2024). *State of the global climate 2024*.
- Yayla, Ş. O. (2019). Sigortacılık ve Türkiye'de sigorta sektörünün durumu. *Liberal Düşünce Dergisi*, 24(94), 107–125.
- Yayla, Ş. O. (2024). İktisadî sistemler açısından sigortacılık. *Liberal Düşünce Dergisi*, 29(114), 75–96.